

ШИРИ АУРОБИНДО ФАЛСАФАСИНИНГ XIX АСР МАЪНАВИЯТИДАГИ ЎРНИ

РАМАТОВ Ж.С.

Тошкент давлат транспорт университети
“Ижтимоий фанлар” кафедраси мудури

ВАЛИЕВ Лочин Азаматович

Тошкент давлат транспорт университети
“Ижтимоий фанлар” кафедраси таянч докторанти

<https://doi.org/10.24412/2181-2993-2023-2-191-196>

АННОТАЦИЯ

Тақдим қилаётган мақоламиз Ауробиндо Гҳош фалсафасида инсоннинг олий онгини таъминловчи ирода ва унинг кучи тўғрисида ҳамда ирода эркинлиги ҳақида сўз боради. Бундан ташқари ҳақиқий “мен” одамзотнинг табиатини талқин қилувчи илоҳий моҳият эканлигини тушунтириб ўтганмиз. Шу билан бирга инсоннинг гайритабиий қобилияти бу унинг юқори ондан мукамалликка қараб ўтиб кетганлиги ва янги руҳий куч инсоннинг ҳақиқий камолот йўли, чин бахти ва ҳаёт қонунидир.

Калим сўзлар; Ирода, шахс, жамият, ирода эркинлиги, илоҳий севги, маъшуқа, ёр, Тангри, Худо, туганмас энергияси, виталистика, Супермен, инсон “мен” и, комил инсон, ҳаёт ва материя, материализм даври, Ўйга, тариқат, Нақшбандия, идеал шахс.

ABSTRACT

In our article we are talking about the will and its power in the philosophy of Aurobindo Ghosh, which provides the higher consciousness of man, as well as free will. We have also explained that the true self is a divine entity that interprets human nature. At the same time, the supernatural ability of man lies in the fact that he has passed from the subconscious to perfection, and that the new spiritual power is the true path of man to perfection, true happiness and the law of life.

Keywords; Will, man, society, free will, divine love, madam, companion, God, God, infinite energy, vitalistics, Superman, human "I", perfect man, life and matter, age of materialism, Yoga, sect, Naqshbandi, ideal man.

АННОТАЦИЯ

В философии Ауробиндо Гоша в нашей статье речь идет о воле и ее силе, которая обеспечивает высшее сознание человека, а также свободу воли. Мы также объяснили, что истинное «я» — это божественная сущность, интерпретирующая человеческую природу. В то же время сверхъестественная способность человека заключается в том, что он перешел от подсознания к совершенству, и что новая духовная сила есть истинный путь человека к совершенству, истинному счастью и закону жизни.

Ключевые слова; Воля, человек, общество, свобода воли, божественная любовь, госпожа,

спутница, Бог, Бог, бесконечная энергия, виталистика, Сверхчеловек, человеческое «Я», совершенный человек, жизнь и материя, век материализма, Йога, секта, Накибанди, идеальный человек.

КИРИШ

Файласуф Гҳош ХХI асрдаги маънавий босим ва руҳий қийинчиликларни ирода кучи билан енгиб ўтишининг энг яхши усулларини кўрсатиб, инсонларга маънавий тарбия улашган психолог олимлардан биридир. У томонидан ташкил қилин “Шри Ауробиндо Гҳош Ашрами” ибодатхонаси ҳозир кунда Ҳиндистондаги инсонлар руҳий титиклик олувчи, ички хотиржамликка эришувчи энг мукамал марказларидан бири бўлиб келмоқда. Гҳош ХХ асрнинг кучли файласуфи, олими, ёзувчиси, шоири, Йогиси, сиёсий етакчиси, руҳий тарбиячиси ва идеал муаллими ҳисобланади. Биз ҳозир ХХI асрда барча деразалари очик бўлган уйда яшаймиз, шамол ва бурон очик деразага бемалол кирганидек бизнинг онгимизи тур хил ёд ғоялар билан осонгина забт этиб этадиган вазиятдамиз. Аммо бундай вазиятни олдини олиш осон, фақатгина биз ўз ан - аналаримиз ва урф – одатларимизга содиқ ҳолда ҳаёт кечирсак инсоний фазилатларимиз ва онгимизни соф ҳолда ушлаб тураоламиз.

Биз ҳозирда келтирган фикрларимизни юқорида ҳам ўхшаш фикрларимиз билан ёзиб ўтгандек аммо яъна шуни ҳам таъкидлашимиз мумкинки, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 19 январь куни маънавий - маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлигини кучайтириш масалалари бўйича видеоселектор йиғилишида “Агар жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони ва руҳи маънавиятдир” деб таъкидладилар. Шу билан бирга президинтимиз “Биз янги Ўзбекистонни барпо этишга қарор қилган эканмиз, иккита мустаҳкам устунга таянамиз. Биринчиси – бозор тамойилларига асосланган кучли иқтисодиёт. Иккинчиси – аждодларимизнинг бой мероси ва миллий қадриятларга асосланган кучли маънавият” деган фикрларни ҳам қўшимча қилди. Бу фикрлар ўз – ўзидан таъкидланмади, бу жамиятни ва халқ мафаатларини кўзлаб одамларимизни маънавий жиҳатдан бойитиш зарурлигини биринчи мақсад эканлигини кўрсатиб ўтди.

Компютер технолологиялари ва ривожланган информацион ахборот асрида файласуфнинг маънавий – руҳий фалсафининг ўрни қанчалик аҳамиятли? Агар одам бу дунёда тинчлик ва хотиржамлик ва маънавий юксалиш истаса Ауробиндо Гҳошнинг руҳий фалсафи жуда муҳим ва аҳамиятлидир. Сабаби бизнинг онгимизга ҳар сонияда ўта катта босимда ахборот хужумига учраймиз,

бунга қарши туриш учун инсонда руҳий хотиржамлик кучли бўлмоғи зарур, бу ички хотиржамлик файласуф таълмиотининг асосий босқичларида туради.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили (Literature review). Адабиётларимизнинг кўп қисми хориж адабиётларидан ташкил топган бўлиб, асосан мақоламиз мавзуси асосида йиғилган. Бундан ташқари ўзимизнинг шахсий мақолаларимиздан ҳам иқтибослар келтириб ўтилган. Хусусан Е.С. Крючованинг. “Шри Ауробиндо о духовной трансформации и ее необходимости для духовного возрождения человечества” номли мақола мавзумизга мос ҳолда уни очиб беришда фойдаланилган. Худди шунга мос адабиётларимиздан Булгаков С.Н., свящ. Тихие думы ва Ауробиндо Гхош. Человеческий цикл асарларида инсон ҳаётининг олий мақсади ва инсон онгининг Supermind даражалари кўрсатиб ўтилган. Бундан ташқари Шри Ауробиндо Гхошнинг айнан мақоламиз асоси бўлган Синтез Йоги ва Ромаҳнинг О.В. Теория культуры асарлари ўрин олган. Буларда инсон онгининг устириш илмий ривожланиш орқали маънавий юксакликка эришиш йўллари ҳақида ўзимизнинг шахсий фикрларимизни киритиб ўтдик.

Тадқиқот методологияси (Research Methodology). Гхошнинг фикрича “инсоният фақат илмий тараққиёт орқали доимий тинчликка эришаолмайди”. Буни биз йигирманчи асрда илм – фанни ривожига ҳаддан ташқари кўп аҳамият беришимиз натижасида дунёда иккита катта жаҳон урушини бошимиздан ўтказдик, аммо шу эътиборни одамларнинг маънавиятини юксалтиришга қаратганимизда бунчалик хунрезликларни кўрмаган бўлар эдик. Ҳозирда қайси бир жамият дунёнинг бирон бир ерида уруш олови очилса қанчалик нафрат билан боқилини ҳаттоки давлатларнинг маълум бир санкциялар билан ўз нафратини билдиришини кўрамиз. Инсон онгининг йилдан йилга ривожланиб бориши бир томондан ижобий бўлса, иккинчи томондан ута салбий ҳамдир. Буни биз юқоридаги фикрларимизда ҳам келтириб ўтдик.

Таҳлил ва натижалар (Analysis and results). Ауробинда Гхошнинг фикрича “Илоҳий ҳақиқат ҳар қандай нарсадан устундир, хоҳ у давлат конституцияси бўлсин, хоҳ у бирор бир диний ақида”. Файласуф ғояларининг марказида асосан антропологик фикрлардан иборат бўлиб инсоннинг илоҳий ҳаёт эволюцияси ётар эди. Унинг таъкидлашича “Одамзод бу дунёнинг ўтиш даври мавжудодидир. Инсон тугалланувчи эмас. Инсоннинг энг катта ютуқларидан бири бутун оламнинг инсондан суперменгача бўлган илоҳийликнинг бири томон яқинлашиб бораётганлигидадир”. Гхошнинг фикрига кўра инсоният ҳозирга қадар кўплаб ҳаёт йўллари босиб ўтган бўлсада маънавий ва илмий маданият босқичларини тўлиқ ўзлаштираолгани

Йўқ. Қачон инсон илм йўлида фақат одамзоднинг муаммолирини ҳал қилишда ва инсонлар ҳаётига енгиллиб олиб келса ушандагина илмдан маънавиятга ҳамда маданиятган ериша олади. Инсонлар илм йўлида ўзга ерларни эгаллаб олиш, бойлик ортириш, ўзгаларни қўлга айлантириш ва энг ачинарлиси ўзини – ўзи қириб юборишга фойдаланилаётгани илмий маданияти тўла тўқис шаклланмаганидан далолат беради. Шу сабабдан файласуф илм, маънавиятга улар орқали маданият томон интилиш зарурлигини кўрсатиб ўтмоқда. Бундан ташқари Ауробиндо жамиятни фақат моддий бойликлар орқали ривожланишни кўзлаган илмий тараққиёт ҳеч қачон дунёда абадий тинч жамиятни қураолмайди, аммо маънавий бойликнинг бўлиши эса доимий тинчликни таъминлаб беради. Бунинг исботини Ауробиндо Гҳош қарашларида келтириб ўтмоқдамиз. Унинг фикрича бизнинг давримизнинг асосий иқтисодий ва ижтимоий масалларини Ғарбнинг замонавий иқтисоди ва маънавий тафаккури билан боғлаб ҳаракатланмоқдамиз бу қилмишларимиз қанчалик тўғрилигини маданияти ва маърифатини олийжаноб прагматизимга боғлаган халқлар ҳаётидан кидирмоқдамиз, бу ҳаракатларимиз қанчалик тўғри? Бунга бирор бир шахс жавоб бераоладими? Йўқ, аммо иқтисодий фойдаси ҳақида сўзласангиз албатта сизга математик жиҳатдан бир қанча ҳисоб – китобларни қалиштириб ташлайди. Ғарб маданияти ҳар қандай миллат маданиятини таг замиридан емириб, уни ҳароб қилади миллат ёшларини эса ҳеч қандай ватанпарварлик руҳи йўқ бўлган манқурт шахсга айлантиради. Бунинг олдини олиш учун қадимги диний урф – одатлар, анъаналар билан бойитилган миллий маънавиятни ёшлар онгига сингдириш кераклигини таъкидлаган. Файласуф ўз фикрларини давом эттирар экан, инсон борилигининг бу дунёда ўзгаришлари ҳақида гапиради, одамзод хулқ – атворини ўзгартирмасдан ўз ҳаётини тубдан бошқа томонга буриш ҳақида ўйлаб ҳам кўрмаса бўлади. Инсон бу дунёда ўзгаришлар илмий кашфиётлар ёки ҳаёт босқичларини буриши учун энг аввало ўзидан бошлаши керак. “Зеро қадимги Юнон файласуфи бекордан бекорга “Ўз – ўзингни англагин билгин” деган ибратли иборани таъкидламаган”. Бунинг таг замирида жуда катта сермахсул фикрлар ётибди юқоридаги фикр ва мулоҳазаларимиздан кўриниб турибди. Шунингдек у инсон руҳий бирликка интилар экан аввало маънавий эркинликка эришмоғи лозим зеро унинг дебочаси яъни руҳий эркинликнинг биринчи дарвозаси маънавиятдир деб тушунтиради.

Биз агар моддий манфаатларни маънавий бахтдан устун эмаслигини тушунсак, табиатдаги ҳаёт тарзимизни Йога тарзидек ўзгартирмасак ҳам ташқи кўришини ҳам қалб кўзгусини ҳам юқотган кўр каби юрамиз. “Шри

Ауробиндонинг диний муносабатлардаги асосий мақсади будун дунёда алоҳида ягона дин ташкил қилиш ёки ўз сафдошларини йиғишдан иборат эмас, балки ўзининг фалсафий ғоялари билан инсон маънавиятини ўзгартиришга қаратилган соф таълимдир”. У инсонларни бу дунёдаги моддий бойликлари сабаб ўз рухий хотиржамлигини йўқотиб қуймасдан ички маънавий хотиржамликка эриштириш ёрдам беради. Бунинг учун асосий йўл илм, ақл ва маънавиятдир.

Рассом ёки ҳайкалтарош ўзининг қанчалик маҳоратга эга эканлигини чизган расмида ёки қураётган ҳайкалининг нақадар жозибadorлигидан биладиган бўлсак, Худонинг яратувчанлигини она табиатнинг гўзаллиги ва инсониятнинг свилизациялашувида кўришимиз мумкин. Табиатнинг гузаллигида Худонинг ижодкорлигини кўришимиз табиий, аммо бизнинг свилизациялашувида Яратувчининг ижодкорлигини қандай биламиз? Жуда ўринли савол, биз юқорида келтириб ўтганимиздек инсонга Худо онг, ақл ва руҳ бахшида этар экан шу учта сифат билан қушиб ўзининг ижодкорлигидан ҳам ато этади. Демак инсоннинг ижодкорлигини сабаби юқоридаги учала сифатга боғлиқ. Шахс ижодкорлигини ва маънавиятлилигини ақл ва онгдан дан олади натижада руҳ маънавий баркамолликка эга бўлади. Файласуфнинг таъкидлашича яратувчанлик ижодкорлик Худонинг Лиласидир. Шри Ауробиндонинг энг муҳим таълимоти “яратилган предметларнинг бирлиги Худодир дейди”, сабаби барча нарсалар унга тегишли, унинг хохиши билан яратилади, агар у бирор бир ишни бажарилишини хохламаса бу иш умуман амалга ошмайди. Шунинг учун ҳам барча нарсаларнинг бирлиги яъни томири Худога боғлиқдир. Бундан ташқари у инсонда инсон Худода, бунинг таъбири шуки Яратувчи ўзининг яратувчанлигидан бизга аъто этган, шу сабабли ҳам биз унда у эса биздадир.

ХУЛОСА

Хулосамиз шуни кўрсатадики инсон табиатининг энг пастки турларини юқори босқичга олиб чиқиб уни буйсундиришга бўлган барча ҳаракатлар ҳозиргача бирор бир тайинли натижани кўрсатмаяпти. Бу мувафақиятсизликларнинг асосий сабаби онгимизни барча динларга нисбатан маънавий озукачи сифатида қараб бу динларда инсониятни илоҳийлаштира олмаганимиздандир деб қарайди. Ҳар қандай ҳолат ҳам Тангри томонидан юборилаётган офат, кулфат, бахт ва омадни инсон тоблаш ва синови эканлигини агарда шу синовлардан Худонинг илоҳий севгисига етишиши ва энг муҳими ички хотиржамлигини қабул қилиши мумкин. Шу сабабли ҳар

қандай азоб – укубатларда руҳнинг чақирувига ички руҳиятимиз билан тайёр турмоғимиз шарт.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2021 йил 19 январь куни маънавий - маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлигини кучайтириш масалалари бўйича видеоселектор йиғилишидан
2. Ромахов О.В. Теория культуры. М., 2006.
3. Валиев Л.А. Ауробиндо Гхош фалсафасининг маърифатпарварлик ғоялари. *Oreantal renaissance. Innovative educational, natural and social sciences journal*. Тошкент, 2021 йил - №-4.Б 568-574
4. Е.С. Крючов. Шри Ауробиндо о духовной трансформации и ее необходимости для духовного возрождения человечества. М.Вестник ТГУ.2011.С.275-278
5. Rakibul Islam. Shri Aurobindo: Relevance of his spiritual philosophy in the 21st century. *Asian Journal of Science and Technology*. Vol.08, Issue, 09, September,2017.pp.5830-5833.
6. Singh, M. K. Aurobindo Ghosh Life and His Philosophy. Aryan Publication. 2016. 352. P.
7. Ш.Н.Пўлатов. Санкхя мактабининг детерминистик фалсафаси ва унинг ижтимоий моҳияти. ТДШИ илмий журнали. 2018. 123.Б.
8. Л.А.Валиев. Гхош таълим концепциясининг шахс маънавиятидаги ўрни. ТДТрУ.2022. Б.522-526